

Щороку 18 травня у світі відзначають пам'ять жертв депортації кримських татар.

*Депортація кримських татар (крим. *Qırımtatar sürgünligi*) — примусове виселення кримськотатарського населення Кримської АРСР, розпочате НКВС 18 травня 1944 року. Офіційно причиною депортації вказувалася співпраця деяких кримських татар з нацистською Німеччиною під час Другої світової війни. У 1989 році депортація була визнана Верховною Радою СРСР незаконною і злочинною. 12 листопада 2015 року Верховна Рада України визнала депортацію з Криму у 1944 році геноцидом кримчан і проголосила 18 травня Днем пам'яті жертв геноциду кримськотатарського народу.*

Навесні 1944 р. радянська влада повернулася у Крим й відразу вдалася до масових репресій проти категорій населення, які виявили хоча б найменшу непокору сталінському режиму в період війни. До числа «неблагонадійних» потрапили громадяни, репресовані раніше за політичними мотивами, а також представники «нелояльних народів».

Операція з депортації почалася рано вранці 18 травня 1944 року і закінчилася о 16:00 20 травня. Для її проведення було задіяно війська НКВС кількістю понад 32 тисячі осіб. Депортованим відводили від декількох хвилин до півгодини на збори, після чого їх на вантажівках транспортували до залізничних станцій. Звідти ешелони з ними відправляли до місць заслання. За спогадами очевидців, тих, хто чинив опір або не міг іти, часто розстрілювали на місці. У дорозі засланців годували рідко і часто солоною їжею, після якої хотілося пити. У деяких ешелонах засланці отримали їжу вперше і востаннє на другому тижні шляху. Померлих ховали нашвидкуруч поруч із залізничним полотном або не ховали взагалі.

Насильницька депортація позбавляла кримських татар їхнього споконвічного етносоціального та етнокультурного середовища проживання. Хоча офіційно депортований кримськотатарський народ звинувачували у співробітництві з німецькими окупантами, дії комуністичної влади щодо виселення цього народу з півострова були цілком злочинними, адже жоден народ за всіма міжнародно-правовими нормами не може і не повинен бути покараним за злочини, вчинені окремими чи навіть багатьма його представниками. Репресивна політика радянської держави визначила соціальний та демографічний регрес кримськотатарського народу у повоєнний період, поставила

його на межу вимирання як національної спільноти. За усіма критеріями депортацію кримських татар у травні 1944 р. можна назвати геноцидом. Конвенція ООН про запобігання злочину геноциду та покарання за нього від 9 грудня 1948 р. визначала ним «дії, здійснені з метою знищити повністю або частково яку-небудь національну, етнічну, расову або релігійну групу як таку» .

На відміну від деяких інших депортованих народів, що повернулися на батьківщину наприкінці 1950-х років, кримських татар було позбавлено цього права формально до 1974 року, фактично ж — до 1989. Масове повернення народу до Криму почалося лише наприкінці «перебудови» 1989 року.

Новою трагедією для кримських татар стала анексія Криму Росією у березні 2014 року - декому з найактивніших представників кримськотатарського народу, його громадським і політичним лідерам знову довелося пережити відчуття втрати рідної землі.

Підготувала Руслана Ониськів
провідний бібліограф